

Ἡ ἐφηβική ἡλικία σήμερα καί ὁ παιδαγωγός

Ἰπὸ Ἀθανασίας Μπουσίου
Λυκειάρχου
στό Κλασικό Λύκειο τῆς Π.Σ.Α.

Ἡ ἐποχή μας, ἐποχή ἀγωνίας καί διαστημικοῦ δέους, φαίνεται ὅτι ἐγκαινιάζει ἓνα νέο πολιτισμό.

Ἡ ζωὴ τῶν μεγαλοπόλεων ἔγινε συμβατική.

Οἱ ἀνέσεις, ἀντὶ νά καταστήσουν εὐκολότερη τὴ ζωὴ, καταπιέζουν τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση καί τὴν κινητικότητα τῆς ψυχῆς, πού χαρακτηρίζε τις προηγούμενες γενιές. Ἔτσι ἡ καταδυναστευόμενη προσωπικότητα, ἐνῶ προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ «τὴ μηχανή», ἔρχεται σέ σύγκρουση μέ τό περιβάλλον τῆς καί μέ τόν ἑαυτό τῆς. Τῆς δημιουργεῖται ἄγχος, δέν ἐκφράζεται.

Τά ὕλικά ἀγαθά ἀλλοίωσαν τὴ ζωὴ, ἄμβλυναν τις συνειδήσεις. Ἡ ὠφελμιστική νοοτροπία ἀφαίρεσε κάθε πνευματικότητα ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, τὴν φόρτωσε ἄγχος, ἀγωνία καί δέος.

Οἱ πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες περνοῦν κρίση.

Ἀνάμεσα στό παράξενο αὐτό κλίμα μεγαλώνει ἡ σημερινή νεότητα. Ἡ στάση τῆς ἀπέναντι στή ζωὴ καί στοὺς μεγάλους εἶναι ἀλλοιώτικη ἀπὸ κάθε ἄλλης ἐποχῆς.

Σκοπός μας νά προσπαθήσουμε νά τὴν πλησιάσουμε, νά τὴν γνωρίσουμε, νά τὴν βοηθήσουμε, ὅσο εἶναι δυνατό.

Ἡ ἐφηβική ἡλικία ἀποτελεῖ τὴ χρονική περίοδο στή ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάμεσα στήν παιδική καί στήν ἐνηλικίωση.

Εἶναι πράγματι ἡ πιό χαριτωμένη περίοδος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού νοσταλγικά πάντοτε θυμόμαστε. Εἶναι ἡ πιό εὐπαθῆς καί εὐαίσθητη ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου, στήν ὁποία στηρίζεται τό μέλλον καί ἡ ἐπιβίωσή του. Εἶναι ὅ,τι ὠραιότερο ὑπάρχει στόν κόσμο, ἡ ἀναπνοή καί ἡ ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι ὁ καθρέφτης, μέσα ἀπὸ τόν ὁποῖο βλέπουμε τὴν αἰωνιότητα. Μέ τὴ νεότητα ἡ ἀνθρωπότητα ἐπέζησε καί μέ αὐτὴν εἶναι δυνατό νά καταστραφεῖ, ἐάν δέν τὴν προσέξει σάν δύναμη καί σάν ἀξία ζωῆς.

Σάν ἐξωτερικό κριτήριο γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐφηβείας, θεωροῦνται κυρίως βιολογικές καί ὁρμονικές διαδικασίες, πού ἀρχίζουν γύρω στά 12-13 καί τελειώνουν στά 18-19 χρόνια.

Γενικά ἡ ἐφηβική ἡλικία συνδέεται μέ μιά εὐρεία ἀναδιοργάνωση τῆς προσωπικότητας, πού, σύμφωνα μέ σύγχρονες ἀντιλήψεις, δέν ὀφείλεται μόνο σέ βιολογικούς καί ὀργανικούς παράγοντες, ἀλλὰ σέ μεγάλο βαθμό, στό κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον καί ἐπομένως στήν ἀγωγή.

Βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα στήν ψυχική δομὴ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας εἶναι ἡ στροφή τοῦ ἐφήβου στόν ἐσωτερικό του κόσμο, «ἡ ἀνακάλυψη τοῦ ἐγὼ του», ὅπως λέει ὁ SPRANGER. Ὁ ἐφηβος ἀντιλαμβάνεται τόν ἐσωτερικό του κόσμο σάν κάτι ξεχωριστό ἀπὸ τό ἐξωτερικό πε-

ριβάλλον.

Τήν ένδοστρεφή αὐτή τάση τοῦ ἐφήβου τήν ἐνισχύουν ἀπογοητεύσεις ἀπό τό περιβάλλον του ἢ συγκρούσεις μέ ὄσους θέλουν νά τόν ὑποχρεώσουν νά κάνει κάτι, πού δέν ἀπηχεῖ τίς ἀπόψεις του. Ἐτσι προκύπτουν στόν κοινωνικό τομέα δυσκολίες προσαρμογῆς, πού τόν ὀδηγοῦν συχνά στό χαρακτηριστικό γιά τήν ἡλικία αὐτή συναίσθημα τῆς μοναξιᾶς. Ὁ ἔφηβος αἰσθάνεται μόνος, γιατί οἱ ἄνθρωποι τοῦ περιβάλλοντός του δέν τόν νιώθουν. Στίς σχέσεις του μέ τούς γονεῖς του προκύπτουν προβλήματα πού ὀδηγοῦν σέ συγκρούσεις λόγω κυρίως διαφορᾶς νοοτροπίας καί ἀντιλήψεων. Γιά τούς λόγους αὐτούς ἡ ἐφηβική ἡλικία χαρακτηρίστηκε περίοδος κρίσεως. Ὁ ἔφηβος αἰσθάνεται ἀνασφαλῆς, ἡ συμπεριφορά του εἶναι ἀσταθῆς καί περιεργη ἢ ἀντιφατική. Τά ὄνειρά του τά ἐμπιστεύεται στό ἡμερολόγιό του. Τήν κλίμακα τῶν ἀξιῶν πού υἰοθέτησε στήν παιδική του ἡλικία τώρα τήν ἀναδιοργανώνει. Ἐτσι ἡ κρίση τῶν ἀξιῶν στήν ἐφηβική ἡλικία ἀφορᾷ ὅλο τόν κοινωνικό, πολιτικό, ἠθικό καί θρησκευτικό τομέα.

Οἱ ἔφηβοι ἔχουν κλίση σέ ὀξύτατες συζητήσεις γιά ὅλα τά θέματα, ἀπό τά φιλοσοφικά μέχρι τά πιό πρακτικά. Οἱ ιδέες τους ὁμως εἶναι — συνήθως — ἀνερμάτιστες, ἐπιπόλαιες ἢ ἀπίθανα τολμηρές.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἀμφίρροπη καί συχνά ἀντιφατική στάση τοῦ ἐφήβου. Ἀπό τή μιά μεριά ἀπορρίπτει αὐθεντίες καί ἀπό τήν ἄλλη νοσταλγεῖ ὀρισμένα πρότυπα καί ἀκολουθεῖ ιδεολογίες ἢ πιστεύει τυφλά καί ἀνεξέλεγκτα σέ νέες αὐθεντίες.

Ὅταν οἱ θεσμοί εἶναι σάπιοι καί οἱ κοινωνικές σχέσεις ἄδειες ἀπό περιεχόμενο, ἡ ἐσωτερική ἐξέγερση τοῦ νεαροῦ ἀτόμου καί ἡ ρήξη του μέ τούς θεσμούς καί μέ ἐκείνους πού τούς ἐκπροσωποῦν εἶναι ἀναπόφευκτη. Παράλληλα ὁμως εἶναι λυπηρό τό γεγονός ὅτι ἕνας ἔφηβος, ὅσο διαρκεῖ ἡ ἐφηβεία, δέν εἶναι σέ θέση νά ἐκμεταλλευθεῖ τήν ἱστορία τῶν προγόνων του καί τήν πείρα τῶν παιδαγωγῶν του, μέ ἀποτέλεσμα νά διακόπτεται κάθετα ἡ ἐπαφή τῶν νέων μέ τό παρελθόν καί ὁ διάλογος μέ τούς ἐνηλίκους.

Ἡ κρίση τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας δέν εἶναι ψυχοπαθολογικό φαινόμενο. Μπορεῖ ὁμως νά ὀδηγήσει σέ ψυχικές διαταραχές καί νά ἀποβεῖ ἀκόμη καί συντριπτική, ἂν ἡ προσαρμογή τοῦ ἐφήβου στή νέα κατάσταση δέν εἶναι ὁμαλή.

Οἱ γονεῖς, ὅταν βλέπουν τό χθεσινό ἀθῶο καί ἀμέριμνο παιδί τους νά ἔχει μεταβληθεῖ σ' ἕνα ἀνήσυχο, ἀγνώμονα, ἀπαιτητικό, ἐπαναστατικό καί κάποτε ἀδίστακτο καί σκληρό ἔφηβο, ἀνησυχοῦν καί πολλές φορές φτάνουν στήν ἀπελπισία καί στό ἀδιέξοδο. Λησμονοῦν ὅτι τό παιδί τους δέν εἶναι πιά παιδί, ὅτι κι αὐτοί πέρασαν τίς ἴδιες δυσκολίες καί ὅτι τό φαινόμενο τῆς κρίσεως τῆς ἐφηβείας εἶναι φυσιολογικό καί παροδικό. Ἐκεῖνο πού θά μπορούσε ν' ἀνησυχῆσει τούς γονεῖς εἶναι ἡ κάποια παράταση τῆς κρίσεως πέραν τῆς ἐφηβείας, δηλαδή τό φαινόμενο τοῦ ἐφηβισμού, κατά τό ὁποῖο ἄνδρες πλέον ὄριμοι παρουσιάζουν μὴ φυσιολογικές ἀντιδράσεις, μέ ἀποτέλεσμα νά μένουν ἀπροσάρμοστοι, νά δυσχεραίνουν ἔτσι τή

συνεργασία τους με τό κοινωνικό περιβάλλον και νά γελοιοποιούνται.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα τών έφηβων, όπως και παραπάνω αναφέραμε, είναι ή κρίση τής αντίθεσεως, δηλαδή ή τάση τής αντιδράσεως. Έχουν τήν τάση νά αντιδροῦν γενικά στίς απαιτήσεις τών μεγάλων. Καπνίζουν, φέρονται σκληρά στους γονείς και σαδιστικά επιδιώκουν νά τούς ίδοῦν νά υποφέρουν. Μερικοί χωρίς λόγο, μέ τήν αντίδραση σάν σκοπό, προκαλοῦν τούς γονείς και τούς καθηγητές τους.

Στή Στοκχόλμη πρίν ἀπό μερικά χρόνια ένα πρῶι οί βιτρίνες τών καταστημάτων τών κεντρικῶν δρόμων βρέθηκαν σπασμένες. Ἡ Ἀστυνομία ἀνακάλυψε ὅτι οί δράστες ήταν έφηβοι πλούσιων οίκογενειῶν. Στίς ἀναρχικές αὐτές εκδηλώσεις, όπως ὁμολόγησαν, κατέφυγαν μόνο και μόνο για νά συγκρουσθοῦν μέ τόν νόμο. Οί τύποι αὐτοί στήν Ἀγγλία λέγονται teddy-boys, στή Γαλλία «Μαυρομπλούζηδες», «Γκαμπέρος» στήν Ἰσπανία, στή Ρωσία «Χούλιγκαν», στή Νέα Ὑόρκη «murders gangs» (συμμορία ἐγκλήματος). Είναι ὅλοι αὐτοί οί έφηβοι τής εὐημερίας, πού ἀπό πλήξη προσπαθοῦν νά γεμίσουν τήν ἀδειανή ψυχή τους μέ τίς ἀντικοινωνικές και ἐγκληματικές τους πράξεις.

Είναι ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχουν και έφηβοι χωρίς ἐπαναστατικές τάσεις. Είναι τά θετικά πνεύματα και οί ἄνθρωποι τής ἐργασίας. Είναι συνήθως οί καλοί μαθητές τών σχολείων.

Ἄλλο χαρακτηριστικό τής ἐφηβείας είναι ή κρίση τής πρωτοτυπίας κατά τόν Debesse. Ὁ έφηβος συχνά γίνεται ἐκκεντρικός και ιδιόρρυθμος στήν ένδυμασία, στήν ὁμιλία, στή συμπεριφορά. Ἀφήνει μακριά μαλλιά, γενειάδα, συμπεριφέρεται ἀγροϊκα, είναι γυμνιστής, ἄπλυτος. Ἡ νέα χτενίζεται ἔξαλλα ή ντύνεται παράξενα. Αὐτή τήν παραδοξότητα τήν εκφράζει ὁ έφηβος στίς καλλιτεχνικές του προτιμήσεις, στή μουσική, στή ζωγραφική.

Ἀναφέραμε και πῶ πάνω ὅτι χαρακτηριστικό τής ἐφηβείας είναι ή μοναξιά. Είναι τό αἶσθημα πού αἰσθάνονται οί ένδοστρεφεῖς τύποι. Μέ μιὰ τέτοια ἐμβάθυνση και δημιουργική μόνωση ὠθεῖται ὁ νέος στήν πρόοδο και στήν ὄριμότητα. Ἐτσι ἀναπτύσσει τή διάνοησή του. Ἡ ένδοστρέφειά του ὁμως αὐτή είναι ἀκόμη ἀσημάτιστη και ἀνάλογη μέ τήν κρίσιμη αὐτή περίοδο τής ζωής του. Γι' αὐτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, διότι είναι δυνατόν ἐξελισσόμενη νά μετατραπεί σέ ψυχοπαθολογικό φαινόμενο και νά ὀδηγήσει τόν έφηβο σέ ἀγχώδη κατάσταση.

Ἡ νεύρωση τής μονώσεως, όπως ὀνομάστηκε τό φαινόμενο αὐτό, είναι «ή πλέον θανάσιμη πληγή τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, πού τήν μεγάλωσε ή σημερινή ἀστυφιλία», όπως παρατηρήθηκε σέ Ψυχαναλυτικό συνέδριο τοῦ 1961 στό Düsseldorf.

Ἐρχόμενος στήν πόλη ὁ έφηβος ὑποκύπτει στήν καταστροφική μαζοποίηση, ὅπου μετατρέπεται σ'έναν ἀριθμό. Μέσα του αἰσθάνεται ἀέραντο κενό. Ὑπάρχουν έφηβοι πού μετά τήν πρώτη εκπληξη συνέρχονται και προσαρμόζονται στό σύνολο χωρίς νά ἀλλοιωθεῖ ή προσωπικότητά τους. Ὅταν ὁμως ή μόνωση γίνει μόνιμο βίωμα, τό πράγμα ἐγκυμονεῖ κινδύνους. Ἐνα ἄτομο πού ὑποφέρει ἀπό μόνωση είναι δυνατόν, παρακινούμενο ἀπό

κάποια άποτυχία ή άπογοήτευση, ή από σκληρή τιμωρία, ή από οικογενειακό δράμα, ή από ένα κακό άνάγνωσμα, ή και από τίς άντιφάσεις τής έποχής μας, νά άναζητήσει διεξόδο στό θάνατο.

Μπροστά σ' αυτά τά δεδομένα ή οίκογένεια έχει τεράστια εϋθύνη. Πρέπει από τή μικρή του ήλικία νά ένθαρρύνει τόν έφηβο νά μιλάει ελεύθερα, νά εκφράζεται χωρίς προσποίηση. Άλίμονο, άν τόν αφήσουμε μόνο και άβουήθητο. Τά ανθρώπινα πλάσματα όλων τών ήλικιών εϋχαριστιούνται νά «τά λένε νά ξαλαφρώνουν». Άς βοηθήσουμε τόν νέο νά βρεί τήν πίστη στόν έαυτό του, νά διώξει τά συμπλέγματα φυγής και κατωτερότητας. Έτσι ό νέος θά κοινωνικοποιηθεί, θά τοποθετήσει τόν έαυτό του μέσα στό σύνολο, όπου είναι και ή θέση του. Άς τόν βοηθήσουμε προσανατολίζοντάς τον σέ ομαδικές δραστηριότητες, σέ εϋγενείς και ύψηλούς στόχους, σέ υγιείς οικογενειακές συγκεντρώσεις και φιλικές συναναστροφές, σέ έκδρομές, περιπάτους, σέ έργα πρωτοβουλίας, στόν προσκοπισμό.

Τό δράμα τής κοινωνίας μεγαλώνει, όταν ό μοναχικός έφηβος ζητάει τή λύση τών προβλημάτων του στή φυγή. Στή φυγή ό έφηβος ζητάει ό,τι δέ βρήκε στήν οίκογένεια: τήν αγάπη, τή ζεστασιά, τήν κατανόηση. Άοπλος και χωρίς ήθικά έφόδια άμυνας ό νέος στή φυγή θά άπογοητευθεί, θά όδηγηθεί σέ ναυάγιο.

Ή φυγή είναι νοσηρή κατάσταση.

Ή τάση για άνεξαρτοποίηση είναι επίσης ένα άκόμη γνώρισμα του έφήβου. Θέλει νά άπαλλαγεί από τήν έξουσία τών μεγάλων, δέν είναι σέ θέση νά άντιληφθεί ότι, άν άπαλλαγεί από τήν επίβλεψή τους, θά ύποδουλωθεί σέ πρόσωπα πιθανώς άνάξια. Δέν είναι σέ θέση νά άντιληφθεί ότι, χωρίς νόμους και περιορισμούς, ελευθερία δέν ύπάρχει.

Έν τούτοις, άν ή τάση για άνεξαρτησία όδηγηθεί σωστά και μάλιστα άν συνοδεύεται και από τόν έρωτα τής μαθήσεως, τότε ό έφηβος θά έξελιχθεί σέ προσωπικότητα.

Θά ήταν παράλειψη νά μήν άναφερθεί επίσης ή άνάπτυξη τής φαντασίας του έφήβου. Θαυμάζει τούς ήρωες, συμμετέχει μέ τή φαντασία του στή δράση τους, τόν συγκινούν τό φεγγάρι, οί τρικυμίες, οί καταιγίδες. Φαντάζεται και χτίζει τό μέλλον.

Συχνά μεπερδεύει τήν πραγματικότητα μέ τή φαντασία, γι' αυτό πρέπει μέ έπιφυλακτικότητα νά δεχόμαστε τίς μαρτυρίες του. Άν ή φαντασία του δέν κατευθυνθεί στήν πραγματικότητα, μπορεί νά έξελιχθεί σέ ιδεοληψία.

Παράλληλα ό συναισθηματικός του κόσμος κυριολεκτικά όργιάζει. Τά συναισθήματα τής φιλίας, του έρωτα, τής συμπάθειας, τής δυσαρέσκειας, του ένθουσιασμού, τής ντροπής, τά πνευματικά συναισθήματα, δηλ. τό θρησκευτικό, τό ήθικό, τό καλαισθητικό, τής τιμής βρίσκονται σέ έξαρση. Χαρακτηρίζεται από συναισθηματικές μεταπτώσεις μέ συνέπεια τόν άσταθή χαρακτήρα του. Είναι γεμάτος από έρωτηματικά, από μεταφυσικές άνησυχίες, στίς όποιες ζητά άπαντήσεις. Από τά 17 ως τά 25 χρόνια του τόν βασανίζει συχνά ή άμφιβολία και ύστερα ή σάν τόν Σολζενίτσιν βιώνει τό: «πόσο όμορφα νιώθω ζώντας μαζί σου, Κύριε» ή όδηγείται στήν άθεία.

Πόσο υπεύθυνη πρέπει να νιώθει η κοινωνία των μεγάλων! Πόσα λάθη γίνονται στην αγωγή και στην εκπαίδευση! Πόσο κακό κάνει το κακό παράδειγμά μας!

«Τά νιάτα», λέει ο Γάλλος συγγραφέας Francois Mauriac, «μοιάζουν με παρθένα δάση που τά βασανίζουν οι άνεμοι. Σαλεύουν προς όλες τις μεριές τά πλούσια δώρα της ζωής και πάντα ένα βαθύ μουρμούρισμα βασιλεύει μέσα στά φυλλώματά τους».

Τά δύσκολα, όπως δείξαμε, προβλήματα της έφηβείας έγιναν στη σημερινή πραγματικότητα δυσκολότερα, έτσι που θά λέγαμε ότι αυτή τή στιγμή η έφηβεία περνά ιστορική κρίση.

Τό πολύπλοκο περιβάλλον και οι προκλήσεις του, οι μεγάλες κοσμοθεωριακές αναζητήσεις αυξάνουν τή σύγχυση. Ύψηλά όράματα και ευγενείς επιδιώξεις παραμορφώνονται. Η αντίθεση των γενεών αυξάνεται. Αμφισβητείται τό ψυχολογικό κλίμα της εξέλιξέως τους και ή μεθοδολογία προσαρμογής. Τά καθημερινά τελειοποιούμενα τεχνολογικά μέσα ανατρέπουν τό ρυθμό της ζωής και τίς συνθήκες εργασίας και ανάπαυσης. Μέσα σ' αυτό τό συνονθύλευμα της συγχύσεως έχουν διασαλευθεί οι σχέσεις των ανθρώπων και έχει δημιουργηθεί ή «κρίση του προσώπου» που θά μπορούσε να θεωρηθεί σάν τό μεγαλύτερο σύγχρονο πρόβλημα. «Τό πρόσωπο» σάν ξεχωριστή οντότητα τείνει να χαθεί μέσα στά οργανωμένα ιδρύματα και κατά τή φράση του Gabriel Marcel «ή προσωπικότης του ανθρώπου έχει αντικατασταθεί από τό δελτίο ταυτότητός του».

Μέσα σ' αυτό τό πνευματικό κλίμα μεγαλώνοντας ή νεολαία είναι υποχρεωμένη να εργασθεί, για να βρει δικά της στηρίγματα. Εμφανίζει τάσεις και προβάλλει απαιτήσεις άγνωστες σ' άλλες εποχές. Η έλλειψη της πείρας τήν οδηγεί σε υπερβολές και σε σφαλερή εκτίμηση της έλευθερίας. Επιθυμεί να προσφέρει πολλά και μεγάλα. Έχει ιδέες και πάθος, μά δέν έχει ρίζες. Η δυσπιστία και ή άμφιβολία εκκλόνισαν τίς αξίες και τά στηρίγματα των ονείρων. Αυτό είναι τό πρόβλημα των ήμερών μας. Και άλίμονο, οι νέοι μας είναι τό χτές και τό αύριο, έμεις τους θρέψαμε και σ' αυτούς θά παραδώσουμε τήν ιστορία του κόσμου. Γι' αυτό τό χρέος των μεγάλων και μάλιστα των παιδαγωγών είναι σοβαρό και ή ευθύνη μας τεράστια.

Τό πολυδιάστατο πρόβλημα της έφηβείας έχει πολλούς άπασχολήσει τά τελευταία 100 χρόνια και δέ φιλοδοξούμε τήν πρωτοτυπία ή τήν άποκλειστικότητα. Απλά θέλουμε να προσθέσουμε ό,τι μέ πολύχρονη έμπειρία και θεωρητική ενημέρωση πήραμε και ξεκινάμε μέ τή βεβαιότητα ότι τό έφηβικό ζήτημα σήμερα πήρε τή μορφή κοινωνικού προβλήματος άνησυχητικού και δυσεπίλυτου. Ο εκπαιδευτικός τό ζει καθημερινά περισσότερο από κάθε άλλο κοινωνικό παράγοντα και μέ καθημερινή έκπληξη παρατηρεί «ότι κάθε πέρυσι και καλύτερα». Επειδή τό πρόβλημα δέ λύνεται μέ ιατρικές συνταγές, συχνά ό εκπαιδευτικός βρίσκεται σε δύσκολη θέση αναγκαζόμενος να αυτοσχεδιάζει. Πρίν προλάβει να ζητήσει άπάντηση σ' ένα πρόβλημα, του παρουσιάζεται νέο δυσκολότερο. Η κατάστα-

ση αυτή τόν απογοητεύει και συχνά τόν κουράζει, άλλοτε δέ τόν εξοργίζει. Συγκρίνει τούς εφήβους τῆς ἐποχῆς του μέ τούς σημερινούς και δέ βρίσκει κοινά σημεῖα.

Γιά ὅλα αὐτά ὁ σημερινός παιδαγωγός εἶναι τραγικό πρόσωπο, γεμάτο ἐρωτηματικά γιά τή θετικότητα τῆς προσφορᾶς του και ἀνικανοποίητο.

Ἡ ἀγωγή ἀποκτᾶ γενικά μεγάλη σημασία στήν ἐφηβική ἡλικία. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐξαρτᾶται λιγότερο ἀπό τίς παιδαγωγικές μεθόδους και πολύ περισσότερο ἀπό τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἐφήβου στούς παιδαγωγούς του και στήν κατανόηση πού τοῦ δείχνουν στά προβλήματά του. Γι' αὐτό τό λόγο ἡ ἐφηβική ἡλικία εἶναι ἀπό παιδαγωγική ἄποψη πολύ δύσκολη κι εὐαίσθητη περίοδος και ἀπαιτεῖ προσεκτικούς παιδαγωγικούς χειρισμούς στό σχολεῖο. Ὁ παιδαγωγός ὀφείλει νά δείχνει κατανόηση γιά τήν ψυχική κατάσταση τοῦ ἐφήβου και γιά τίς μεγάλες ἀναστατώσεις και δυσκολίες προσαρμογῆς του στό κοινωνικό περιβάλλον. Μέ εἰλικρίνεια, ἀγάπη, κατανόηση, μέ ἐλάχιστους παρεμβατισμούς μπορεῖ νά κερδίσει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἐφήβου και νά ἐπιδράσει ἔτσι ἀποτελεσματικά ἐπάνω του. Ἐχοντας ὑπόψη του τήν εὐαίσθητη ψυχολογική δομή τοῦ ἐφήβου, πρέπει νά τόν χειρίζεται μέ παιδαγωγικό τάκτ, ἔτσι πού τό ἐγώ ποτέ νά μή βρίσκεται ἀπέναντι στό ἐσύ, ἀλλά τά δύο πρόσωπα νά συμβαδίζουν σάν ἐμεῖς. Ἄλλωστε ἡ διαδικασία τῆς μαθήσεως ἀπαιτεῖ συνεργασία.

Ὁ παιδαγωγός ὀφείλει, ἀντλώντας ἀπό τήν ἐμπειρία του και ἐκμεταλλευόμενος εὐκαιρίες μέσα ἀπό τή διδακτική του ἐργασία, νά πείσει ὅτι τά δικαιώματα ἀκολουθεῖ ἡ εὐθύνη. "Ὅτι τό ἕνα δέ ζεῖ χωρίς τό ἄλλο. "Ὅτι δίπλα στό ἀτομικό συμφέρον ὑπάρχει τό συνολικό, τό κοινωνικό πνεῦμα. Πρέπει νά πεισθεῖ ὁ ἐφηβος ὅτι ἡ ζωή εἶναι ἀγώνας και ὅτι χωρίς ἀγῶνες και ἠθική ἀντίσταση εἶναι ἀδύνατη ἡ ἀναζήτηση τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας. "Ὅτι ὅπως οἱ παλαιότεροι, ἔτσι και ὁ νέος εἶναι ὑπόλογος ἀπέναντι τῆς ἱστορίας κι ἔχει γι' αὐτό ὀρισμένες εὐθύνες. Λ.χ. ἔχει τήν εὐθύνη, πρίν κατασκευάσει ἕναν καλύτερο κόσμο, νά σεβαστεῖ ἐκεῖνον πού βρῆκε. «Τό κατεστημένο» εἶναι παλαιό. Ἄλλά τό «παλαιό» ἢ τό «σύγχρονο» δέν κρίνεται ἀπό τή χρονική του ἡλικία. Ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς δικαιοσύνης π.χ. εἶναι παλαιές, ἀλλά δέν ἔπαυσαν νά εἶναι και σύγχρονες ἰδέες. Θά πρέπει νά διδαχθεῖ ὁ νέος ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐνότητα ἀδιάσπαστη κι ὅτι μέ διάλογο μέ τούς μεγαλυτέρους κι ὄχι μέ ἀντιδικία προκύπτει ὄφελος και γιά τούς δύο.

Πρέπει νά κατατοπισθεῖ πάνω σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν περιφρούρηση τῆς σωματικῆς και ψυχικῆς του ὑγείας ἀπό τούς κινδύνους τῆς ἐποχῆς, νά ἀποφεύγει τό μιμητισμό και τήν ἀγυρτεία. Νά διαφωτισθεῖ γιά τήν καταστροφική ἐπίδραση τῶν ναρκωτικῶν, πού παγιδεύουν τά νιάτα, γιά νά τά ὀδηγήσουν στόν πνευματικό θάνατο και τήν ἐξαθλίωση τῆς προσωπικότητάς. Ὁ ἐφηβος πρέπει νά διδαχθεῖ και νά συνηθίσει στόν αὐτοέλεγχο. Ὅχι μόνο νά τοῦ γνωρίσουμε τό ἠθικά ὀρθό, ἀλλά και νά τόν καταστήσουμε ἱκανό νά τό πράττει. (Και ὁ Πausanias γνώριζε ὅτι ἡ προδοσία εἶναι

πράξη ἀνήθικη καὶ ὁμῶς τὴν ἔκανε). Νὰ τὸν βοηθήσουμε στὶς πνευματικὲς τοῦ ἀναζητήσεις. Νὰ τὸν φέρουμε σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν πραγματικὴ πίστη στὸ Θεό. Νὰ τὸν ὀδηγήσουμε στὴν ἀληθινὴ ἐπιστήμη μὲ ἀρετὴ, ἐμπνέοντάς του τὴν πίστη ὅτι «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία φαίνεται». Νὰ ὀδηγήσουμε τὴν πλούσια ἰδεαλιστικὴ εὐαισθησία τῶν νέων στὶς πρῶτες οὐσίες τῶν ὄντων καὶ στὶς ἰδέες. Ἔτσι θὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἔννοια τοῦ χρέους καὶ θὰ συνειδητοποιήσουν τὴ βιολογικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ τους εὐθύνη, δεχόμενοι ὅτι πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη ὑπάρχει ἡ πίστη, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος νικᾷ τὸ χρόνο καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ Θεό.

Ἔτσι νομίζω ὅτι μποροῦμε νὰ πετύχουμε τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐφήβου σύμφωνα μὲ τὶς προδιαθέσεις του καὶ τὶς ἐσωτερικὲς δυνάμεις του, μέχρι νὰ ὀλοκληρωθεῖ σὲ ὀργανωμένη προσωπικότητα, πού εἶναι ὁ βασικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Βέβαια ὅλα αὐτὰ ἐπιτυγχάνονται ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ μὲ ἥρωικὴ προσπάθεια, μὲ αὐταπάρνηση, μὲ σύνεση καὶ πρό παντός μὲ ἀγάπη γιὰ τὸ νέο ἄνθρωπο, πού σ' αὐτὸν θὰ στηριχθεῖ ἡ αὐριανὴ ἀνθρωπότητα.

Βιβλιογραφικὰ βοηθήματα:

- 1) Ed. Spranger: Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.
- 2) Π. Ξωχέλη: Παιδαγωγικὴ τοῦ Σχολείου.
- 3) Β. Χαράνη: Ψυχολογία καὶ ἀγωγή τῶν ἐφήβων.
- 4) Ἰ. Δέμη: Ἡ Ἐφηβεία (τόμοι Α' καὶ Β').

Πουλάκης Γεώργιος τάξη Α4 γυμνασίου τῆς Προτύπου Σχολῆς Ἀναβρύτων
Θέμα: « Ὁ Ὀδυσσεύς στὸ νησί τῆς Καλυψοῦς »